Entre a Polônia e o Brasil

Histórias de família

Długa droga z Polski do Brazylii

Rodzina Martinskich

Relacja Autorstwa Denise Cristiny Wendt

Moi polscy przodkowie pochodzą z rodziny Martinski (ze strony matki) oraz Saporski (ze strony ojca). W tym wspomnieniu opowiadam o rodzinie Martinski.

Emílio Martinski urodził się w 1873 r. w Polsce, a zmarł 12 października 1946 r. w Antoninie, w stanie Paraná. Zgodnie z informacjami zawartymi w dokumentach opuścił Polskę (dokładna data i miejsce nie są znane), prawdopodobnie przed 1900 r. W niektórych dokumentach jego nazwisko zapisywane jest w różnych wariantach: Martinski, Martynski, Martinsky oraz Martinsque.

Emílio ożenił się z Anasthácią Dayerski. W dokumentach figuruje ona jako Austriaczka. Nie posiadam informacji o miejscu zawarcia ich małżeństwa. Według porównania dat widniejących w dokumentach przez około 10 lat mieszkali w stolicy Argentyny, Buenos Aires, gdzie urodziło się ich ośmioro dzieci.

Później przybyli do Brazylii, prawdopodobnie statkiem. Dotarli do Antoniny w stanie Paraná, gdzie osiedlili się na stałe. W związku z tzw. *Wielką Naturalizacją* (Grande Naturalização) wszyscy uzyskali obywatelstwo brazylijskie w tym mieście.

Z czasem mój dziadek Pedro Martinski, urodzony 29 czerwca 1911 roku, przeprowadził się do Kurytyby, gdzie poznał moją babcię Paulę Rigoni, urodzoną 29 czerwca 1919 roku w Kurytybie (potomkini Włochów ze strony ojca oraz Niemców i Duńczyków ze strony matki). Pobrali się w tym mieście 27 czerwca 1936 roku, gdzie mieszkali przez całe życie. Mieli troje dzieci i siedmioro wnucząt.

Ślub mojej babci Pauli Rigoni i dziadka Pedra Martinskiego (syna Polaka). Archiwum Denise Wendt.

Przodkowie

Prapradziadkowie
Nicolau Martynski – Maria Martinski *Polska*
Pradziadkowie
Emílio Martinski (1873 – 12.10.1946) - Anasthácia Dayerski (1886 – 03.12.1943) *Polska i Austria*
Dzieci Anastácio Martinski (1905 – 1928), Emílio Martinski Junior (29/04/1907 – 1951), Rodolpho Martinski (1909 – xx), Pedro Martinski (1911 – 1976), Eulógio Martinski (1913 – 1961), Rosa Martinski (1915 – 1992), Celinia Martynski (27/10/1922 – xx), Helena Martinski Lessa (xx – 31/05/1970) *Argentyna – Buenos Aires*
Dziadkowie Pedro Martinski (29.06.1911 – 18.12.1976) – Paula Rigoni Martinski (29.06.1919 – 2014) *Argentyna - Brazylia*

Muzyka

Jednym ze wspomnień, które zachowałam w pamięci, są chwile, kiedy siadałam obok mojego dziadka i słuchaliśmy muzyki odtwarzanej na drewnianym gramofonie. Innym niezapomnianym obrazem jest dziadek grający na akordeonie, a ja siedząca obok i przyglądająca mu się z zachwytem. Grał również na skrzypcach i śpiewał. Był wyjątkową osobą. Wielokrotnie jeździliśmy do Antoniny, czasami pociągiem. Dziadek bardzo lubił to miasto ze względu na związane z nim wspomnienia.

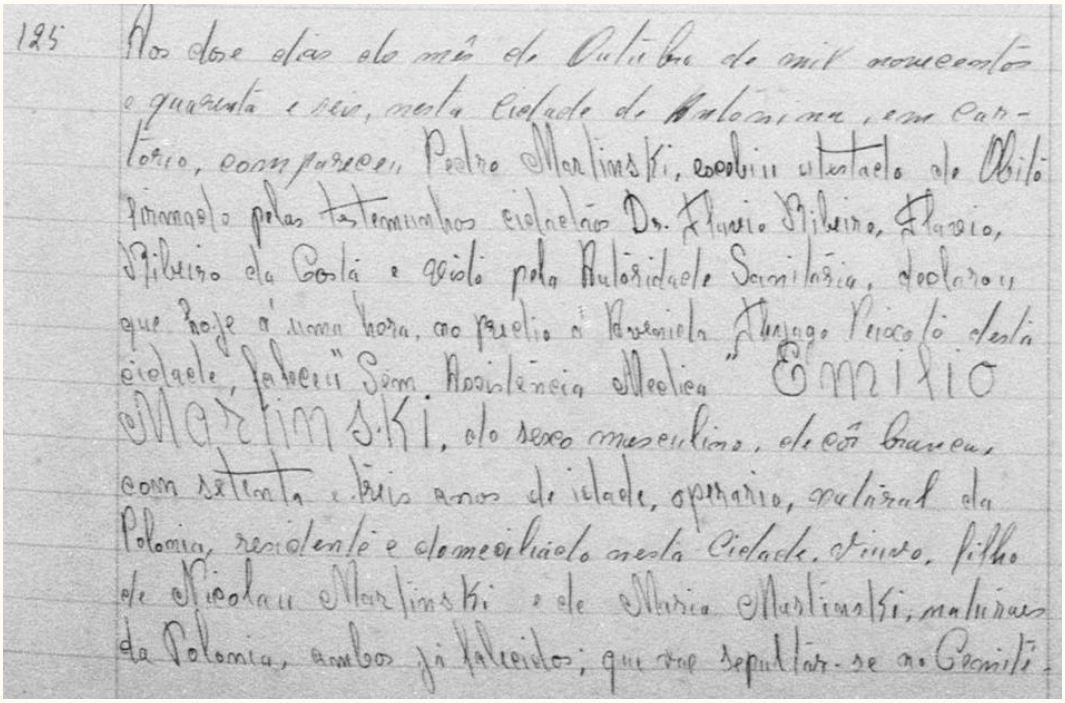
Mój dziadek Pedro ze skrzypcami.
Archiwum Denise Wendt – bez daty.

Od urodzenia spędzałam dużo czasu z dziadkami. Jestem ich pierwszą wnuczką, dlatego spędziłam z nimi wiele weekendów i wakacji. Niestety życie nie dało mi wystarczająco dużo czasu, abym mogła poznać historię mojego dziadka i zadać mu wszystkie pytania, które chciałam. W wieku 12 lat straciłam osobę, która uczyła mnie wielu rzeczy i zamieniała mój świat w pełen przygód.

Na pierwszym zdjęciu znajduje się moja prababcia Anasthácia Dayerski Martinski, ubrana w białą sukienkę, żona mojego pradziadka Emília Martinskiego, który trzyma akordeon. Na drugim zdjęciu mój dziadek Pedro Martinski gra na akordeonie w gronie przyjaciół, prawdopodobnie na działce w Antoninie, w stanie Paraná.

Opis dokumentów i aktów zawierających informacje o rodzinie

125 Aos doze dias do mês de Outubro de mil novecentos e quarenta e seis, nesta Cidade de Antonina, em Cartorio, compareceu Pedro Martinski, exhibiu o attestado de Obito firmado pelos testemunhas Cidadãos Dr. Flavio Ribeiro, Flavio, Ribeiro da Costa e visto pela Autoridade Sanitaria, declarou que hoje á uma hora, no predio n. Residencia Publica desta Cidade, falleceu "Sem Assistencia Medica" Emilio Martinski, do sexo masculino, de côr branca, com setenta e tres annos de idade, operario, natural da Polonia, residente e domiciliado nesta Cidade, viuvo, filho de Nicolau Martinski e de Maria Martinski, naturaes da Polonia, ambos já falleceidos; que vae sepultar-se no Cemiterio

Źródło: Antonina, Paraná, Brazil registros, Imagens, FamilySearch (https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:9396-889D-1B?view=index : 26 października 2026), obraz 703 z 2381.

1. Akt zgonu mojego pradziadka Emília Martinskiego - Urząd Stanu Cywilnego w Antoninie: akt nr 125. Akt zgonu z dnia 12 października 1946 roku. Zmarły w mieście Antonina Emílio Martinski, urodzony w Polsce, syn Nicolau Martinskiego i Marii Martinski, obojga urodzonych w Polsce, w wieku 73 lat.

2. Informacja zawarta w akcie zgonu - Urząd Stanu Cywilnego w Kurytybie, nr 1.279, tom 274, strona 137 – 31 maja 1970 roku. Zmarła Helena Martinski Lessa, lat 53, urodzona w Argentynie, córka Emília i Anastácii, obojga urodzonych w Polsce. Zgon zgłosił jej brat Rodolpho Martinski.

3. Informacja zawarta w akcie zgonu - Akt nr 396, strony 117–118, dotyczący Emília Martinsky Juniora (1906–1951), Urząd Stanu Cywilnego w Antoninie, 17.09.1951, Antonina – Paraná.
Rodolpho Martinsky zgłosił w urzędzie zgon swojego brata, który zmarł w wieku 47 lat. Zmarły był obywatelem Argentyny i mieszkał w Brazylii od 36 lat. Można przypuszczać, że rodzina przebywała w Argentynie przez ponad 10 lat, ponieważ dzieci rodziły się w latach 1905–1922. Emílio Martinsky Junior nosił takie samo imię jak jego ojciec Emílio, który według aktu urodził się w Polsce.
W dokumentach zachowała się informacja o Polsce jako kraju pochodzenia rodziny, a pamięć o tych korzeniach została przekazana przez dzieci.

4. Rejestry parafialne 1635–2017 – Księga chrztów 29.04.1907, karta 990: Emilio – 25.10.1907, syn Emília Martinsque i Anastácii Dayersca, parafia Nuestra Señora de la Candelaria, Guaminí, Buenos Aires, Argentyna.

Smaki i przysmaki
Moja babcia bardzo lubiła gotować, a ja uwielbiałam jej się przyglądać. Wspólne ugniatanie, wałkowanie, przygotowywanie i próbowanie potraw było dla mnie wspaniałą zabawą.
Pamiętam przygotowywanie ogórków z koperkiem lub liśćmi winogron, czyli kiszonych ogórków; faworków; domowego piwa bezalkoholowego, przy którego przygotowywaniu i degustacji pomagałam jeszcze zanim było gotowe; pączków z nadzieniem z gujawy (goiabada), a także ciasta zwanego marmurkowym, ponieważ babcia łączyła ciemne, czekoladowe ciasto z jasnym, tworząc na jego powierzchni piękny wzór. To wspomnienia pełne smaków i radości!

Denise pielęgnuje tradycje
Nazywam się Denise Cristina Wendt. Jestem potomkinią polskich imigrantów zarówno ze strony ojca (rodziny Wos Saporski i Kampa), jak i ze strony matki (rodzina Martinski). Prowadzę badania nad historią mojej rodziny i uczę się języka polskiego, którego mój dziadek przestał używać, ponieważ jego używanie zostało zakazane w Brazylii.

Należę do Towarzystwa Tadeusza Kościuszki oraz jestem członkinią Casa de Cultura Polônia Brasil, gdzie uczę się gry na skrzypcach i języka polskiego.
Jestem nauczycielką i artystką wizualną. Opublikowałam dwa tomiki poezji.

Denise Wendt - wendt211164@gmail.com

Realização: CASA DA CULTURA POLÔNIA BRASIL
Financiamento: Senat-Polonia 2026
Apoio: KUL